

**TEMELJNI OBLICI TRGOVAČKIH DRUŠTAVA U HRVATSKOM
PRAVNOM SUSTAVU**

**BASIC FORMS OF COMPANIES IN THE CROATIAN LEGAL
SYSTEM**

Stručni članak

*Ninoslav Gregurić-Bajza, mag. iur.**

Sažetak

Zakon o trgovačkim društvima omogućio je u Republici Hrvatskoj slobodu poduzetništva i slobodu tržišta. Polazeći od standarda razvijenih zemalja, Zakon o trgovačkim društvima je postavio jedinstveni zakonodavni okvir za gospodarsko poslovanje te odredio granice za autonomna uređenja odnosa vezanih uz trgovačka društva. On je temelj za sve druge propise kojima se uređuje gospodarsko poslovanje u Republici Hrvatskoj. Preuzimajući srednjoeuropsku pravnu tradiciju, ovaj zakon je u hrvatski pravni sustav vratio pojmove trgovca i trgovačkog društva. Zakonom je potvrđeno stajalište mnogih pravnih eksperata da osnivanje, ustroj, organe, upravljanje, poslovanje i prestanak poslovanja svakog trgovačkog društva mora uređivati jedan propis i na sve njih se ima primijeniti taj jedan propis.

Pravni sustavi u državama razvijenog i slobodnog tržišnog gospodarstva, a sukladno njima i hrvatski pravni sustav, poznaju i zakonima uređuju sljedeće temeljne oblike vođenja poslova: obrt, trgovac i ortaštvo i trgovačko društvo.

Prihvativši europske pravne standarde, hrvatski Zakon o trgovačkim društvima uređuje sve pravne institute koji se odnose na osnivanje, ustroj, prestanak i statusne promjene trgovačkih društava. Radi se o društvima kojima zakon priznaje status pravnih osoba sposobnih i odgovornih preuzimati sva prava i obveze. Trgovačka društva nastaju ugovorom između dvaju ili više fizičkih i pravnih osoba, koje udruživanjem svoga kapitala i/ili rada posluju pod istom tvrtkom i na taj način nastoje ostvariti zajedničke ciljeve. Dvije su temeljne skupine trgovačkih društava: društva osoba i društva kapitala. U prva se ubrajaju: javna trgovačka društva, komanditna

** Ninoslav Gregurić-Bajza, mag. iur., veleučilišni nastavnik – predavač, Veleučilište Baltazar Zaprešić, RH, nino.bajza@bak.hr*

društva i gospodarska interesna udruženja, a u druge: dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću.

Ključne riječi: trgovačko društvo, društva osoba, društva kapitala, pravni oblik, dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću.

Abstract:

The Company Act has enabled the freedom of entrepreneurship and market freedom in Croatia. Starting from the developed countries' standard, the Company Act has set a unique legal framework for doing business and determined the boundaries for establishing company-related relations autonomously. It is the basis for all other laws regulating business in the Republic of Croatia. By taking over the middle-European legal tradition, this act has returned the terms merchant and company into the Croatian legal system. This act has confirmed the opinion of numerous legal experts that establishing, organising, bodies, management, business and closing down of each company should be regulated by one act and that this one act should apply to all companies.

Legal systems of countries with a developed and free market economy, thus also the Croatian legal system, recognize and regulate the following basic types of business: craft, trader and partnership.

By accepting European legal standards, Croatian Company Act regulates all legal concepts referring to establishing, organising, cessation and status changes of companies. They are companies recognized by the law as legal persons capable and responsible for all rights and obligations. Companies are founded by means of a contract between two or more private or legal persons who joint their capital and/or work and do business under the same legal name and thus endeavour to achieve their joint goals. There are two basic groups of companies: partnerships and limited companies. The former ones are: public companies, limited partnerships and economic interest groupings, and the latter are: joint stock companies and limited liability companies.

Key words: company, partnership, limited company, legal form, joint stock company and limited liability company.

1. UVOD

Prijelaz iz socijalizma u kapitalizam dogodio se Republici Hrvatskoj u vrijeme agresije i rata, što je u velikoj mjeri utjecalo i na (ne)uspješnost prijelaza iz planskoga u tržišno gospodarstvo, u kojem sve bitne čimbenike gospodarskoga poslovanja trebaju odrediti isključivo tržište i njegovi sudionici. Uloga države u tržišnom gospodarstvu trebala bi se svesti samo na stvaranje takve pravne regulative, kojom se samo uređuju odnosi na tržištu i njihova kontrola, bez izravnoga miješanja same države u te odnose.

Nastojeći stvoriti uvjete za razvijanje tržišnoga gospodarstva u Republici Hrvatskoj, zakonodavac je morao brinuti o dostignućima prava trgovačkih društava razvijenih zemalja, kao i o posebnostima hrvatskih prilika (povijesnih, političkih, zemljopisnih, itd.), a osobito o činjenici da je u Republici Hrvatskoj na tom području pedesetak godina bila potpuna stagnacija i nazadovanje (Gorenc, 2003).

Općenito gledano, u pravnim sustavima država razvijenog i slobodnog tržišnog gospodarstva, vođenje poslova (businessa) je moguće organizirati kroz više različitih pravno-organizacijskih oblika. Pravni sustav Republike Hrvatske moguće oblike vođenja poslova pobliže definira i uređuje državnim ili heteronomnim izvorima prava. Primjerice, obrt je pobliže uređen Zakonom o obrtu, trgovac, što je i trgovačko društvo Zakonom o trgovačkim društvima, dok je ortaštvo uređeno Zakonom o obveznim odnosima. Naprijed navedenim izvorima prava valja pridodati i one zakone koji uređuju obavljanje određenih djelatnosti kao što su npr. Zakon o trgovini, Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, itd. Uz spomenute državne izvore prava, spomenuti oblici poslovanja podliježu i regulativi koja proizlazi iz društvenih tj. autonomnih izvora prava kao što su konstitutivni akti i interni opći akti samih pravnih osoba.

Ne ulazeći u širinu, a držeći se naslova, cilj ovoga rada je sistematizirati sve oblike trgovačkih društava te izložiti njihov pojam, zajednička i pojedinačna temeljna obilježja. S tim u vezi, poći će se od klasifikacije trgovačkih društava na njihove dvije temeljne skupine te će se sažeti najvažnija obilježja svake skupine trgovačkih društava. U nastavku rada navest će se pojam i uputiti na bitna obilježja svakog društva tj. pravnog oblika poslovanja unutar svake od dvaju temeljnih skupina trgovačkih društava. U zaključku rada će se ukazati na prednosti i nedostatke trgovačkih

društava kao oblika vođenja poslova (*businessa*) odnosno usporedit će se prednosti i nedostaci jedne temeljne skupine trgovačkih društava u odnosu na drugu.

2. TRGOVAČKA DRUŠTVA

Promatrajući noviju hrvatsku povijest, tek je Zakon o poduzećima, koji je stupio na snagu 01. siječnja 1989. godine, utemeljio mogućnost korištenja pojma trgovačkog društva iako se u tekstu toga zakona trgovačka društva tako ne nazivaju. Rečeni zakon poznao je dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću, komanditno društvo, komanditno društvo na dionice i društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću članova koje odgovara javnom trgovačkom društvu. Međutim zbog brojnih manjkavosti toga zakona, valjalo je o trgovačkim društvima donijeti nove propise. Zbog toga je u Republici Hrvatskoj već 23. studenoga 1993. godine donesen Zakon o trgovačkim društvima, koji se počeo primjenjivati 1. siječnja 1995. godine. Od toga dana do danas u tekstu zakona dogodile su se brojne izmjene i dopune. Zakonom o trgovačkim društvima uređuje se osnivanje, ustroj, prestanak i statusne promjene trgovačkih društava te povezana društva. Pri uređenju trgovačkih društava, hrvatski je Zakon o trgovačkim društvima, po uzoru na veliki broj europskih zemalja, preuzeo uobičajeno nazivlje i podjelu trgovačkih društava, kako bi ova pravna materija bila prepoznatljiva i lakše usporediva te kako bi se uklopila u europske pravne standarde.

Prema Barbiću (1993), naziv trgovačka društva koristi se npr. u zakonodavstvu odnosno pravnoj književnosti u Njemačkoj, Švicarskoj, Austriji i Liechtensteinu (*Handelsgesellschaften*), Francuskoj, Belgiji i Luksemburgu (*societes commerciales*), Italiji (*societa commerciali*), Španjolskoj (*sociudades mercantiles*) i Portugalu (*sociudades mercantiles i sociudades commerciales*).

2.1. Pojam trgovačkog društva

U zakonodavstvima i u pravnoj literaturi izbjegavaju se definicije općeg pojma za sva trgovačka društva pa je tako postupio i naš zakonodavac, utvrđujući da je trgovačko društvo pravna osoba čije su osnivanje i ustrojstvo utvrđeni Zakonom o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD). Redovito

se i radije navode dopušteni oblici i daju definicije pojedinih trgovačkih društava. Trgovačka društva definiramo kao pravne osobe koje nastaju ugovorom između dvaju ili više fizičkih i pravnih osoba, koje udruženim kapitalom i/ili radom posluju pod istom tvrtkom radi postizanja zajedničkih ciljeva, obično stjecanja dobiti. Iznimno, u našem sustavu trgovačkih društava kapitala, društvo može postojati ako ga osnuje i jedna osoba (Gorenc, 2011). Unatoč tome što je ZTD-om kao temeljnim zakonom koji uređuje osnivanje, ustroj, prestanak i statusne promjene trgovačkih društava, izbjegnuta definicija pojma trgovačko društvo, u literaturi možemo pronaći različite definicije ovoga pojma. Za potrebe ovoga rada izdvojit ćemo neke. Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslava Krležje definira trgovačko društvo ili društvo kao privatnopravnu zajednicu osoba nastalu pravnim poslom radi postizanja zajedničkoga cilja te navodi da se trgovačkim društvima u užem smislu smatraju društva cilj kojih je vođenje poduzeća radi ostvarenja dobiti.* Prema Leksikonu Poslovnog dnevnika trgovačko društvo (engl. *enterprise, company, firm*, njem. *Handelsgesellschaft*) je zajedničko ime za sve pravne oblike poduzeća*. Trgovačko društvo je društvo koje proizvodi/prodaje proizvode ili usluge za potrebe tržišta, koristeći se odgovarajućim resursima i snoseći poslovni rizik, radi ostvarivanja dobiti i drugih ekonomskih i društvenih ciljeva.*

2.2. Zajednička obilježja svih trgovačkih društava

Iako je prigodom donošenja ZTD-a kao uzor poslužilo njemačko pravo, naš je ZTD prihvativši načela francuskog trgovačkog prava, svim trgovačkim društvima priznao svojstvo pravne osobe. Pravna osobnost je institut građanskog (i trgovačkog) prava, što znači da određena društvena tvorevina stječe svojstvo subjekta na temelju zakona. Takvo svojstvo priznaje se onim tvorevinama koje ispune zakonom predviđene uvjete. Hrvatsko pravo prihvatilo je takvo općeprihvaćeno poimanje pravne osobe, time da je utvrdilo da su sva trgovačka društva pravne osobe, a da su njihovo osnivanje i ustroj uređeni zakonom (Gorenc, Ćesić, Buljan, Brkanić, 2008).

* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62220>

* <http://www.poslovni.hr/leksikon/trgovacko-drustvo-1538>

* <https://geek.hr/e-kako/posao/kako-razlikovati-trgovacka-drustva>

Pravnu i poslovnu sposobnost trgovačka društva u Republici Hrvatskoj stječu upisom u sudski registar nadležnog suda, a gube je brisanjem iz sudskog registra. Bez pravne i poslovne sposobnosti trgovačka društva u pravnom prometu ne bi mogla stjecati prava i preuzimati obveze. Osnovati ih mogu bilo koje domaće ili inozemne fizičke i pravne osobe. Trgovačka se društva osnivaju radi obavljanja gospodarske i svake druge zakonom dopuštene djelatnosti, a bez obzira na djelatnost koju obavljaju, svojim oblikom imaju osobine trgovca. Prema članku 3. stavku 6. ZTD-a, trgovačko društvo je trgovac, neovisno o tome obavlja li gospodarsku ili neku drugu djelatnost. Naime, trgovačko društvo samostalno i trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti i to proizvodnjom, prometom robe i pružanjem usluga na tržištu, što su prema odredbama ZTD-a osobine trgovca.

Svako trgovačko društvo ima svoju imovinu koja je odvojena od imovine njegovih članova. Član trgovačkog društva nije vlasnik imovine toga društva. Trgovačko društvo koje tijekom svoga poslovanja stječe imovinu, stječe je u svoje ime i za svoj račun, a ta je imovina različita od imovine članova društva. Imovina društva se mijenja svakim plaćanjem i/ili primanjem tuđeg plaćanja ali i stjecanjem ili otuđenjem imovine osim novčane. Za preuzete obveze trgovačka društva uvijek odgovaraju cijelom svojom imovinom, neovisno odgovaraju li za te obveze i njihovi članovi ili ne.

U pravnim poslovima prema trećim osobama, trgovačko društvo zastupa njegov zakonski zastupnik. Zastupanje trgovačkog društva je de facto vođenje poslova toga društva poduzimanjem pravnih radnji u ime i za račun društva prema trećim osobama. Zastupanje trgovačkog društva je i poduzimanje pravnih radnji pred sudom te upravnim i drugim organima u ime i za račun toga društva. Zakonska ovlast zastupanja ne može se prenijeti na drugu osobu, druge organe ili nekog trećeg.

2.3. Temeljne skupine trgovačkih društava

Trgovačka društva klasificiraju se u dvije temeljne skupine (Gorenc, 2011):

- društva osoba (personalna društva) u kojima su članovi vezani svojom osobnošću i radom, a mora postojati barem jedan član koji za obveze društva odgovara cijelom svojom imovinom;

- društva kapitala (kapitalna društva) kojima je temelj udruživanja kapital, a ne osoba. Članovi u društvo unose određeni kapital, odnosno stvari i prava izražena u novcu, a za obveze društva ne odgovaraju imovinom koju nisu unijeli u društvo.

Temeljne razlike (ne i jedine) između navedene dvije skupine trgovačkih društava su u temelju udruživanja i u odgovornosti prema trećim osobama. Kod društava osoba temelj udruživanja članova je osobnost i rad samih članova, a kod društava kapitala je to kapital kojei osnivači unose u društvo. Nadalje, dok društva kapitala za svoje obveze u pravnom prometu odgovaraju sama isključivo imovinom društva, kod društava osoba za te obveze odgovaraju i samo društvo svojom imovinom ali i barem jedan član toga društva neograničeno solidarno, svom svojom imovinom.

2.3.1. Društva osoba

Društvo osoba (njem. *Personengesellschaft*) je društvo u kojem je u prvom planu individualnost njegovih članova, jer je bit društva u udruživanju osoba, a ne kapitala pa se od članova očekuje osobni doprinos u radu društva*. Društvo osoba nastaje udruživanjem dvije ili više osoba koje uz imovinu i prava udružuju i svoj rad, a žele poslovati kao trgovac.

Glavna su im obilježja: temelje se na članovima i u društvo se ulazi s obzirom na osobna svojstva; moraju imati najmanje dva člana; za postojanje društva nije bitan kapital; između članova postoji jača povezanost interesa i učinci djelovanja društva izravno se odražavaju na članove; očekuje se osobni angažman i prinos članova radu društva koji ne mora biti u novcu; načelno postoji osobna neograničena solidarna odgovornost članova vlastitom imovinom za obveze društva; članska se prava, ako se drukčije ne ugovori, određuju po osobama, a ne po kapitalu koji su članovi eventualno unijeli u društvo; u načelu se bez suglasnosti ostalih članova udio u društvu ne može prenijeti na drugoga, što vrijedi i za nasljeđivanje, a ni novi članovi ne mogu pristupiti društvu bez suglasnosti svih njegovih članova; članovi imaju široku autonomiju uređenja odnosa u društvu.* U ovu skupinu

* <http://www.poslovni.hr/leksikon/drustvo-osoba-198>

* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62220>

trgovačkih društava spadaju: javno trgovačko društvo, komanditno društvo i gospodarsko interesno udruženje.

2.3.1.1. Javno trgovačko društvo

Javno trgovačko društvo (j.t.d.) je trgovačko društvo u koje se udružuju dvije ili više osoba zbog trajnog obavljanja djelatnosti pod zajedničkom tvrtkom, a svaki svaki član društva odgovara vjerovnicima društva osobno i neograničeno solidarno cijelom svojom imovinom. Član društva može biti svaka fizička ili pravna osoba.*

Osniva se društvenim ugovorom kao temeljnim osnivačkim aktom, koji sklapaju njegovi članovi - osnivaatelji i kojim uređuju svoje međusobne pravne odnose. Osnivačka sredstva sastoje se od uloga članova osnivaatelja koji mogu biti u novcu, stvarima, pravima, radu i drugim uslugama i dobrima. Ako društvenim ugovorom nije drukčije određeno, svaki član ima pravo i obvezu voditi poslovanje društva i zastupati društvo. Raspodjela dobiti društva utvrđuje se na kraju svake poslovne godine. Sastavlja se godišnji račun dobiti ili gubitka na temelju kojega se utvrđuje godišnja dobit ili gubitak društva. Svakom članu izračunava se njegov udjel u dobiti ili gubitku razmjerno njegovu udjelu u društvu (Brnik, Dorčić-Kereković, Đurđević, Kuvačić, Roso, Vinković, Vrbanec, 2005).

Prema Pešutić (2018) temeljna obilježja j.t.d. su: spada u društvo osoba, udružuju se dvije ili više fizičkih ili pravnih osoba, odnosi među članovima uređeni su temeljnim aktom - društvenim ugovorom, nije propisan minimalni temeljni kapital, zakonom nisu predviđena tijela društva, ali se mogu odrediti društvenim ugovorom, svaki član društva odgovara osobno, neograničeno i solidarno za obveze društva, svaki član društva ima pravo i obvezu voditi poslove društva, svaki član je zakonski zastupnik društva, član društva ne može raspolagati svojim udjelom (prenijeti ga na trećeg ili ga smanjiti) bez suglasnosti drugih članova.

2.3.1.2. Komanditno društvo

Komanditno društvo (k.d.) je trgovačko društvo u koje se udružuju dvije ili više osoba radi trajnog obavljanja djelatnosti pod zajedničkom

* Članak 68. Zakona o trgovačkim društvima

tvrtkom od kojih najmanje jedna odgovara za obveze društva osobno i neograničeno solidarno cijelom svojom imovinom (komplementar), a najmanje jedna odgovara za obveze društva samo do iznosa određenog imovinskog uloga u društvo (komanditor).*

Osniva se društvenim ugovorom kao temeljnim osnivačkim aktom koji sklapaju njegovi osnivačji. Komplementari u društvo ulažu novac, stvari, prava, rad i druge usluge i dobra, čija se vrijednost izražava u novcu, a komanditori ulažu novac, stvari i prava, zbog čega im je položaj sličan položaju člana društva kapitala. Društvom upravljaju i zastupaju ga komplementari, a u raspodjeli dobiti i/ili snošenju gubitka sudjeluju i komplementari i komanditori na način kako je to zakonom uređeno za članove javnih trgovačkih društava, osim ako društvenim ugovorom nije uređeno drukčije.

Temeljna obilježja k.d. prema Pešutić (2018) su: spada društvo osoba, osniva se društvenim ugovorom – temeljni akt, nije propisan minimalni temeljni kapital, odnosi između članova su uređeni dispozitivnim odredbama ZTD-a i odredbama društvenog ugovora, nema obveznih tijela.

2.3.1.3. Gospodarsko interesno udruženje

Gospodarsko interesno udruženje (GIU) je pravna osoba koju osnivaju dvije ili više fizičkih i pravnih osoba da bi olakšale i promicale obavljanje gospodarskih djelatnosti koje čine predmete njihova poslovanja te da bi poboljšale ili povećale njihov učinak ali tako da pravna osoba za sebe ne stječe dobit.* GIU je i pravna osoba i trgovačko društvo, a u odsutnosti drukčijeg uređenja na njega se primjenjuju odredbe ZTD-a o javnom trgovačkom društvu (Gorenc i sur., 2008). Iako se u podjeli trgovačkih društava ubraja u društva osoba, GIU se smatra posebnim subjektom, jer njemu nije cilj stjecanje dobiti za sebe nego stvaranje uvjeta za stjecanje dobiti svojih članova (Bernik i sur., 2005).

Temeljna obilježja GIU mogu se prema Pešutić (2018) sažeti na: poslovanje udruženja mora biti u vezi s poslovanjem članova s time da je ta djelatnost pomoćna u odnosu na djelatnost članova, osniva se ugovorom, može se osnovati bez temeljnog kapitala, članovi mogu biti samo osobe koje

* Članak 131. Zakona o trgovačkim društvima

* Članak 583. Zakona o trgovačkim društvima

obavljaju gospodarsku djelatnost, članovi odgovaraju za obveze udruženja osobno, neograničeno i solidarno, načelno su neprofitna, ima obvezna tijela tj. upravu i članove koji djeluju zajedno (ZTD ih ne naziva skupštinom).

2.3.2. Društva kapitala

Društvo kapitala (njem. *Kapitalgesellschaft*) je društvo u kojem je u prvom planu njegov kapital, a ne individualnost članova, jer je bit takvog društva u udruživanju kapitala, a ne osoba pa se zbog toga kod takvih društava ne očekuje osobni doprinos članova.* Kod ovih društava temelj udruživanja i povezivanja je kapital, a ne osobnost i rad članova. Temeljna obveza članova ovih društava je ulaganje kapitala, a ne sudjelovanje u vođenju poslova. Oni sudjeluju u odlučivanju samo u okviru skupštine društva na kojoj se odluke donose većinom glasova s tim da se broj glasova određuje na temelju visine udjela člana u temeljnom kapitalu društva. Članovi ovih društava nemaju osobnu odgovornost za obveze društva.

Obilježja su im: pravne su osobe; imaju temeljni kapital; za osnivanje društva ne traži se više osoba; članovi ne odgovaraju za obveze društva osim kada je riječ o proboju pravne osobnosti; članovi snose ograničeni rizik za poslovanje društva i to samo s onim što su uložili u društvo; kontrola ulaska i izlaska iz društva nije bitna; nije bitan osobni prinos članova radu društva, jer ono ima organe u kojima ne moraju biti članovi društva, a zakonom im se ne daje isključivo pravo da obavljaju poslove upravljanja, osim da sudjeluju u skupštini društva.*

U našem pravnom sustavu u ovu skupinu trgovačkih društava ubrajaju se: dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću, kao i njegova inačica jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću.

2.3.2.1. Dioničko društvo

Dioničko društvo (d.d.) je trgovačko društvo u kojem članovi (dioničari) sudjeluju u temeljnom kapitalu podijeljenom na dionice. Dioničko društvo može imati samo jednog dioničara, a dioničari ne

* <http://www.poslovni.hr/leksikon/drustvo-kapitala-197>

* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62220>

odgovaraju za obveze društva.* Za svoje obveze društvo odgovara svojim imovinom dok dioničari ne odgovaraju osobno za obveze društva, pod uvjetom da ne zlorabe okolnost da po zakonu ne odgovaraju za obveze društva.

Temeljni akt društva je njegov statut, a društvo je moguće osnovati na dva načina: simultano (tzv. osnivanje na mah) i sukcesivno (postupno). Prema članku 160. ZTD-a, osnivačima društva smatraju se oni dioničari koji pri osnivanju društva na propisani način usvoje statut društva. Kod sukcesivnog osnivanja, osnivači su i oni dioničari čiji ulogi nisu u novcu, iako ne sudjeluju u usvajanju statuta. Kao i kod drugih trgovačkih društava i d.d. se smatra osnovanim upisom u sudski registar, a pravne radnje poduzete od donošenja osnivačkog akta do upisa u sudski registar nazivamo radnjama predruštva.

Dioničko društvo odijeljeno je od njegovih dioničara, koji nisu vlasnici društva nego su vlasnici dionica. Dionica je dio temeljnog kapitala s kojim dioničar sudjeluje u društvu te ima trostruku funkciju: dio je temeljnog kapitala, skup je članskih prava koja pripadaju dioničarima i vrijednosni je papir (Bernik i sur., 2005).

Račun dobiti i gubitaka društva usvaja glavna skupština, a u raspodijeli dobiti postoje mnoge posebnosti. Za potrebe ovoga rada važno je istaknuti da dioničarima pripada imovinsko pravo na dividendu, koja je udjel u čistoj godišnjoj dobiti određenoj za diobu.

Sažeto navedeno, temeljna obilježja d.d. su sljedeća: ubraja se u društva kapitala, temeljni akt društva je statut, dvije mogućnosti osnivanja (simultano i sukcesivno), zakonom je propisan obvezni temeljni kapital od minimalno 200.000,00 kuna koji se dijeli na dionice, članovi društva su dioničari i nisu vlasnici društva nego dionica te nisu obvezni voditi poslove društva, glavna je obveza dioničara da na račun društva uplate iznos za koji su dionice izdane ili da mu prenesu stvar ili pravo ako uplaćuju dionicu ulaganjem stvari ili prava.*

Kada su u pitanju obvezni organi d.d., važno je naglasiti da oni zavise od činjenice jesu li se dioničari statutom društva odredili za dualistički ili monistički ustroj upravljanja društvom. U dualističkim sustavima vođenje poslova i zastupanje društva (upravljačke funkcije) strogo su odvojene od

* Članak 159. Zakona o trgovačkim društvima

* Članak 212. Zakona o trgovačkim društvima

nadzora nad poslovanjem društva (kontrolna funkcija), što se očituje na taj način da su te funkcije povjerene dvama različitim organima, tako da ista osoba ne može biti članom obaju organa. U tom smislu upravljačke funkcije povjerene su upravi, a kontrolna nadzornom odboru. U sustavima koji se temelje na monističkom sustavu tj. takvom u kojem pored glavne skupštine postoji još samo jedan organ, sudjelovanje članova društva u organu koji vodi poslove društva neposrednije je i izravnije jer ne postoji posebni nadzorni organ koji bi kontrolirao i nadzirao rad uprave. Nadzor nad vođenjem poslova društva mogu voditi i osobe koje nisu strogo odvojene od uprave pa su često i njezini članovi, odnosno osobe koje se smatraju menadžmentom (Gorenc, 2011).

Za d.d. koja su se statutom odredila za dualistički ustroj upravljanja, ZTD propisuje sljedeće obvezne organe:

- uprava od jednog ili više direktora, koja zastupa društvo bez ograničenja te na vlastitu odgovornost vodi poslove društva,
- nadzorni odbor od najmanje tri člana, koji nadzire vođenje poslova društva i zastupa društvo prema članovima uprave,
- glavna skupština, koju čine dioničari društva u stvarima, a koja odlučuje o pitanjima utvrđenim zakonom (ZTD) i statutom društva.

Za d.d. statutom opredijeljena na monistički ustroj upravljanja, Zakon o trgovačkim društvima dopušta da se statutom društva umjesto uprave i nadzornog odbora, kao organ društva odredi upravni odbor društva. Prema ZTD-u upravni odbor vodi društvo, postavlja osnove za obavljanje predmeta poslovanja, nadzire vođenje poslova društva i zastupa društvo prema izvršnim direktorima društva, koji nisu organi društva.

2.3.2.2. Društvo s ograničenom odgovornošću

Društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) je trgovačko društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unose uloge u unaprijed dogovoreni temeljni kapital.* Članovi društva ne odgovaraju osobno trećim

* Članak 385. Zakona o trgovačkim društvima

osobama za obveze društva* jer je prema trećim osobama dogovorno samo d.o.o. i to neograničeno cjelokupnom svojom imovinom.

Ako društvo osniva više osoba, temeljni osnivački akt je društveni ugovor koji moraju potpisati svi osnivači i koji mora biti u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju ovjeri javni bilježnik. Ako društvo osniva jedna osoba, temeljni osnivački akt je izjava o osnivanju društva dana kod javnog bilježnika. Za razliku od d.d., nije dopušteno sukcesivno osnivanje d.o.o.. Pravnu i poslovnu sposobnost društvo stječe upisom u sudski registar nadležnog trgovačkog suda.

Obvezni temeljni kapital društva mora bit minimalno 20.000,00 kuna, a podijeljen je na uloge koji ne moraju biti jednaki. Temeljni ulog je ono što pojedinac unosi u društvo i što čini dio temeljnoga kapitala društva i valja ga razlikovati od poslovnog udjela koji označava skup prava i dužnosti jednog člana društva. Temeljni ulozi se uplaćuju u novcu, stvarima ili pravima, a moraju biti izraženi u novcu. Svaki član društva ima glavnu obvezu uplatiti temeljni ulog tako da društvo tim ulogom može slobodno raspolagati. S temeljnim ulogom osnivač član društva sudjeluje u temeljnom kapitalu društva dok se poslovni udjel člana određuje prema veličini preuzetoga temeljnog kapitala (Bernik i sur., 2005). Ako zakonom nije drukčije uređeno, poslovni udjel ne može biti manji od 200,00 kuna.

Obvezni organi d.o.o. su:

- uprava, od jednog ili više direktora, koja zastupa društvo i vodi poslove društva u skladu s društvenim ugovorom, odlukama članova društva i obvezatnim uputama skupštine i nadzornog odbora ako ga društvo ima,
- skupština, koju čine članovi društva, a koja odlučuje o pitanjima utvrđenim zakonom (ZTD) i društvenim ugovorom te ima pravo nadzora nad radom uprave ako društvo nema nadzorni odbor.

Ako zakonom nije drukčije utvrđeno, osnivači d.o.o. društvenim ugovorom određuju hoće li društvo imati nadzorni odbor, koji prema ZTD-u mora imati najmanje tri člana. ZTD upućuje na odredbe toga zakona o nadzornom odboru d.d. koje će se na odgovarajući način primjenjivati i na nadzorni odbor d.o.o.

* Članovi društva s ograničenom odgovornošću odgovaraju za obveze društva kao i kod dioničkog društva, ako zlorabe okolnost da po zakonu ne odgovaraju za obveze društva.

Glavno je imovinsko pravo članova d.o.o. tražiti isplatu godišnje dobiti temeljem omjera njihovih stvarno unesenih odnosno uplaćenih temeljnih uloga, ako društvenim ugovorom nije drukčije određeno.

2.3.2.2.1. Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću

Kao posebnu inačicu društva s ograničenom odgovornošću ZTD uređuje jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.). Radi se o društvu s ograničenom odgovornošću koje ima najviše pet članova i jednog člana uprave te se može osnovati na pojednostavljeni način. Kod ovoga društva najniži iznos temeljnog kapitala je 10,00 kuna, a najniži nominalni iznos poslovnog udjela je 1,00 kuna. Ulozi se uplaćuju samo u novcu. Društvo mora imati zakonske rezerve u koje mora unijeti četvrtinu iznosa dobiti društva iskazane u godišnjim financijskim izvješćima umanjenu za iznos gubitka iz prethodne godine. Zakonske rezerve se smiju koristiti za povećanje temeljnog kapitala i za pokriće gubitaka. Poveća li društvo temeljni kapital na 20.000,00 kuna ili više, na njega se počinju primjenjivati odredbe ZTD-a o društvima s ograničenom odgovornošću.

3. ZAKLJUČAK

Izbor optimalnog pravnog oblika za početak poslovanja i željeni poduzetnički uspjeh, neprijeporno je jedna od najvažnijih i najtežih odluka svakog potencijalnog poduzetnika. Niz čimbenika može biti važan za donošenje takve odluke posebice oni iz domene pravnih, ekonomskih i poreznih ograničenja. Iako se razlikuju svojim pravnim oblikom, načinom registracije i zakonom propisanim uvjetima za poslovanje, svakom obliku vođenja poslova zajedničko je obilježje tržišna „borba“ u nastojanju da se proda proizvod ili usluga, poveća broj klijenata, povećaju prihodi i smanje rashodi te ostvari što bolji poslovni rezultat.

Prema iskustvima iz dosadašnje prakse, razvidno je da su trgovačka društva, u odnosu na druge oblike vođenja poslova u Hrvatskoj, privlačnija i prihvatljivija za poslovanje osobito za sveobuhvatnije i međunarodne oblike poslovanja. Međutim, za određena ograničenja poduzetnicima stvara zakonodavna normiranost trgovačkih društava jer unatoč nastojanjima zakonodavca da se postigne pravne standarde Europske unije, u nas su ipak

propisi i praksa trgovačkih društava stroži nego za obrte, ortaštva ili trgovce pojedince. Prednosti trgovačkih društava umanjuju se i složenošću vođenja poslovnih knjiga te drugim birokratiziranim obveznim postupcima u poslovanju ili u vezi s poslovanjem.

ZTD poznaje sljedeća trgovačka društva: javno trgovačko društvo, komanditno društvo, gospodarsko interesno udruženje, dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću s njegovom inačicom jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću. Sa stajališta interesa člana trgovačkog društva, svaki njegov navedeni oblik ima svoje prednosti i nedostatke. Temeljna prednost članova društava kapitala u odnosu na članove društva osoba je u neodgovornosti članova za obveze društva. Moguće nedostatke uz sve naprijed navedeno, procijenit će svaki poduzetnik vodeći računa o specifičnostima posla kojim će se trgovačko društvo baviti, o procijenjena količine posla i prihoda, poreznim i inim obvezama, itd...

LITERATURA

1. Barbić, J., 1993. Zakon o trgovačkim društvima. Zbornik radova sa tradicionalnog 31. susreta pravnika u gospodarstvu „Trgovačka društva i radni odnosi prema novom hrvatskom zakonodavstvu“ održanog u Opatiji 19.-21. svibnja 1993. Zagreb: Udruženje društava pravnika u privredi Hrvatske, str. 1-22
2. Brnik, J., Dorčić-Kereković, V., Đurđević, S., Kuvčić, N., Roso, I., Vinković, B., Vrbanec, A., 2005. Poduzetništvo. Zagreb, Školska knjiga
3. Gorenc, V., 2003. Gospodarsko pravo. Zagreb, Školska knjiga
4. Gorenc, V., 2011. Pravo trgovačkih društva. Zaprešić, Visoka škola za poslovanje i upravljanje, s pravom javnosti Baltazar Adam Krčelić
5. Gorenc, V., Česić, Z., Buljan, V. i Brkanić, V., 2008. Komentar Zakona o trgovačkim društvima. Zagreb, RRiF-plus
6. Pešutić, A., 2018. Ppt prezentacija „Pravo društava“. Preuzeto s: www.bak.hr (pristup: 03.06.2019.)
7. Zakon o trgovačkim društvima (1993-2019). Zagreb, Narodne novine
8. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62220> (pristup: 01.06.2019.)
9. <https://geek.hr/e-kako/posao/kako-razlikovati-trgovacka-drustva> (pristup: 04.06.2019.)
10. <http://www.poslovni.hr/leksikon/trgovacko-drustvo-1538> (pristup: 01.06.2019.)